

overwinning de wapens voeren? Dit gebeurt dagelijks wanneer Gods wil in de kwade mensen vervuld wordt, zij het niet door de kwaden, want wat misdadigers tegen zijn wil volvoeren, buigt hij zo om dat het toch niet buiten zijn wil geschiedt. Kan er een groter wonder bestaan 'dan dat bij de mensen het kwaad het kwaad bestrijdt en goed maakt'?⁸⁶ Caesar, kom snel, en vertrap tegelijk twee heilige begrippen, het vaderland en Uw schoon-zoon, Pompeius. Zonder dat U het weet, zal Uw ambitie God dienen, ja zelfs het vaderland dienen waartegen zij gericht was, want zij zal het herstel en het behoud van de Romeinse staat betekenen. Gij Attila, dorstend naar bloed en buit, haast U vanaf het andere eind van de wereld hierheen, roof, moord, brand, plunder! Zijn wreedheid zal God dienen en de christenen opwekken, die al te zeer in luxe en liederlijkheid gedompeld en begraven liggen. En U, Vespasianus, Titus, vernietigt Judea en de Joden, verovert en verwoest de heilige stad, met welk doel? U zint op roem en op vergroting van het rijk, maar U vergist U, in werkelijkheid bent U de dienaren en knechten van de goddelijke wraak jegens een goddeloos volk. U, die te Rome wellicht christenen ter dood brengt, wreekt in Judea de dood van Christus.* Uit alle tijden liggen de voorbeelden voor het grijpen, hoe God door middel van de misdadige plannen van anderen zijn goede wil heeft uitgeoefend en door de onrechtvaardigheid van anderen zijn rechtvaardige oordelen heeft uitgevoerd. Lipsius, daarom past tegenover de verborgen macht van Zijn wijsheid bewondering, geen doorgronding; laten wij beseffen dat alle rampspoed een goede afloop kent, ook al ziet onze blinde geest deze niet en is hij te traag om deze te vatten. Dikwijls zijn de ware bedoelingen van de rampen voor ons verborgen; toch zullen zij die, buiten ons weten, bereiken zoals bepaalde onder-aardse rivieren, onzichtbaar voor onze ogen, toch naar hun monding stromen in zee.

* In de 1e druk van 1584 volgde na 'de dood van Christus' de zin: 'U, onze Heerser van het Westen en van het Oosten, wat wilt U met deze oorlog en bloedige wapenen? U denkt het rijk van Uw koning en de macht van Uw volk te versterken, maar U vergist U, want U bent slechts gesel en zweep van de ontwaarde Belgen.' In de 2e druk van 1585 werd hiernaan nog toegevoegd: 'Wij konden onze voorspoed niet verwerken zonder de steun van deze Neroniaanse thermen.' De gehele passage werd in de editie van 1599 geschrapt.

Hoofdstuk 8

Meer bijzonderheden over de doeleinden: deze zijn van drieërlei aard en op verschillende mensen van toepassing. Hierna is iets uitgebreider sprake van oefening, waar goede mensen op meer dan één wijze baat bij vinden, want oefenen maakt sterk, beproeft, geeft het voorbeeld

Als het mij geoorloofd is de zeilen uit te zetten en het schip verder in deze zee van goddelijke zaken te laten koersen, zou ik wellicht met iets meer klaarheid en duidelijkheid over de doeleinden kunnen spreken, zij het met het volgende Homerus-vers⁸⁷ als voorwoord:

Als ik tenminste het uitvoeren kan en de zaak ook te doen is. Want er zijn er, die ik met voldoende zekerheid denk te kunnen begrijpen en aanduiden; van andere ben ik minder vast overtuigd. Tot de zekere doeleinden behoort het volgende drietal: oefening, kastinging, bestraffing. Immers, goed beschouwd worden meestal door de toegezonden rampspoed ofwel de goeden geoefend, ofwel wie uitgegleden zijn, gekastijd, ofwel de misdadigers gestraft, en dat alles tot ons voordeel. Laat ik dit verduidelijken en even bij het eerste doeleinde stilhouden: wij zien dagelijks dat juist de beste mensen, ofwel afzonderlijk ofwel samen met de kwaden, onder ellende gebukt gaan. Wij zien het en verbazen ons, omdat wij de oorzaak niet voldoende begrijpen en niet letten op het resultaat. De oorzaak is de lijdte, niet de haat van God jegens ons: het resultaat, geen kwetsing maar verrijking. Oefening baat op meer dan één wijze: zij maakt sterk, beproeft, geeft het voorbeeld. Zij maakt sterk, want rampspoed is een soort oefenschool, waarin God zijn schepselen tot flinkheid en morele moed opleidt. Wij zien dat atleten door vele ontberingen geoefend worden om te winnen: beschouw hetzelfde van toepassing op ons in het worstelpark van de tegenspoed. Onze trainer en oefenmeester is streng: hij eist inspanning en uithoudingsvermogen, niet alleen ons zweet maar ook ons bloed. Denk jij dat hij zijn pupillen zacht behandelt? ze met plezierjes en luxe verwent? Dat doet hij niet. Het zijn de moeders die meestal door hun zogenaamde hartelikheden de kinderen bederven en verpesten, vaders behoeven ze door hun zogenaamde strengheden. Welnu, Hij is onze vader en daarom bemint Hij ons oprecht en gestreng. Wil je een zeeman zijn? leer van de stormen; een soldaat? leer van de gevaren; een echte